

INLEIDING OP DE FILM 'JAGTEN' (13/11/13 LHC Utrecht, 20/11/13 Ketelhuis Amsterdam)

Henk Hillenaar

Beste bezoekers van deze filmavond,

De mooie Deense film *Jagten* - de Jacht - van Thomas Vinterberg die we vanavond samen zien, over kleuterleider en vermeende pedofiel Lucas, vertelt het tegengestelde verhaal van wat wij in Nederland onlangs hebben meegemaakt met kleuterleider en overtuigde pedofiel Robert M. Maar de beroering en de emoties zijn dezelfde : angst, verdriet, woede, hysterie zelfs. In zijn vorige film, *Festen*, over incest binnen een gezin, toonde Vinterberg hoe mensen in zo'n geval niet willen zien wat er gebeurt. Hier zien ze dus te veel.

De film heeft een proloog en een epiloog die beiden belangrijk zijn om het lot van de hoofdpersoon van de film beter te begrijpen. Wat daartussen gebeurt zouden we qua opbouw bijna kunnen zien als een klassieke tragedie : eerst de expositie van wat er aan de hand is, dan de verwickelingen, dan de crisis, het dieptepunt van de crisis, en tenslotte het lot van de tragische held, dat hier minder eenduidig is dan in de klassieke tragedie. Als inleiding op deze moderne tragedie wil ik vanavond vooral stilstaan bij twee belangrijke thema's uit de film. Dat is in de eerste plaats het thema van deze filmcyclus, de blik, het kijken dat in *Jagten* een centrale rol speelt. Daarna probeer ik iets te zeggen over de man/vrouw verhoudingen in de film, waarover Vinterberg ideeën lijkt te hanteren waarmee u als toeschouwer het wellicht niet eens bent.

Eerst dus de blik, het kijken : *Jagten* laat zien dat de mensen niet kijken met de ogen in hun hoofd maar met de ogen van hun verbeelding, dat wil zeggen vanuit de 'film' die dag en nacht doorgaat in het hoofd van ieder van ons. Wij kijken met de ogen van onze verbeelding , met de beelden en de woorden die in de loop van ons leven in onze hersenen zijn opgeslagen : vanuit de levende herinnering dus. 'Herinnering' is ook één van de belangrijke woorden in *Jagten*.

Die beelden en woorden van onze herinnering zijn geladen met gevoelens : angst, plezier, hoop, verdriet, onzekerheid. Bij kinderen zijn beelden en woorden zelfs alleen maar geladen met gevoelens. Pas wanneer ze wat ouder worden leren kinderen naast voelen ook denken : ze leren orde aanbrengen in al die beelden, al die woorden, zien wat belangrijk is en wat niet, wat goed is en wat niet, op den duur zelfs wat waar is en wat niet waar. In een ontroerende scène in *Jagten* wordt dit proces uitgebeeld. Lucas en Klaartje spelen dan op weg naar haar huis een spel met de lijnen die op de weg aangebracht zijn. Klaartje, het meisje dat alle turbulentie gaat veroorzaken heeft zojuist gezegd dat ze verdwaald is. Zij mag van hem dan de weg kiezen, onderscheid maken tussen de lijnen op straat - al die verwarrende gevoelens die ze ervaart - en Lucas moet zorgen dat ze niet verdwalen. Dat spel verbeeldt wat in de film eerst zo slecht en later zo moeizaam zal lukken : goed denken en kiezen, het juiste onderscheid maken, samen een weg vinden in al de onzekerheid, angst en woede die beladen woorden als pedofilie en kindermisbruik in mensen teweegbrengen.

Zien wat er werkelijk aan de hand is lukt dus, zeker in eerste instantie, niet aan nogal wat personages in de film. De directrice van de kleuterschool laat zich meeslepen door haar angst, daarna door iets als machtswellust en zelfs perversie. Zij durft Lucas op den duur dan ook niet meer aan te kijken, laat staan met hem spreken. Ook Klaartjes moeder wil niet meer denken. Wanneer haar dochttertje duidelijk zegt dat het allemaal niet waar is, gaat ze daar niet op in, maar geeft haar kind een uitleg in de mond die het verder zal herhalen : 'Ik herinner het me niet meer.' Omdat alle sympathie van de toeschouwer naar Lucas uitgaat, moeten we oppassen die anderen niet te snel te veroordelen. De film laat heel nadrukkelijk zien dat Lucas onschuldig is - zo onschuldig dat hij zich maar heel langzaam de ernst van zijn situatie realiseert en gaat terugslaan - toch bevat wat Klaartje oorspronkelijk vertelt genoeg elementen om inderdaad ongerust te worden. Let in dit verband straks op een korte sleutelscène waarin een groepje lacherige jongetjes aan Klaartje een tekening laten zien van een man met een erectie, met een 'pik' dus, terwijl zij tot nu toe alleen iets van 'piemels' wist. Klaartje droomt bovendien haar 'Familienroman' : ze wil Lucas als nieuwe vader en met hem doen wat ze haar moeder blijkbaar met haar echte vader heeft zien doen. Dat leidt bij Lucas tot een vriendelijke afwijzing. Teleurgesteld en kwaad klaagt Klaartje dan bij de directrice over een lelijke Lucas met een 'pik'. Zoiets uit de mond van een kind vraagt om onderzoek en nadenken. Dat doen de meeste personages dus niet. Die laten hun gevoelens het werk

doen. Deze film stelt ons vanavond voor de vraag hoe wij ons in dergelijke omstandigheden zouden gedragen. Misschien moeten we niet te snel denken dat wij niet verdwaald zouden raken.

De blik, het kijken komt heel indringend centraal te staan in de Kerstnacht, het feest waar de gehele film ons op voorbereidt, rond een verhaal waarvan de schrijver overigens Lucas heet... Tijdens de kerstviering komt het in de dorpskerk tot een gevecht tussen Lucas en Theo, de vader van Klaartje, tevens zijn beste vriend. Ze gaan elkaar eerst te lijf met priemende, vragende en verwarde blikken, en daarna met klappen, waarbij Lucas, in wie iedereen in de kerk nu een kindermisbruiker ziet, uitroept : 'Wat zie je?' en zelf het antwoord geeft ; 'Je ziet niets!' dat klopt : onze fysieke ogen zien alleen maar het hier en nu van iemand, het zijn de ogen van onze verbeelding die verder kijken en aanvullen wat er aan dit 'ogenblik' ontbreekt, en zich daarbij gevaarlijk ver van de werkelijkheid kunnen verwijderen.

Mijn tweede punt betreft dus de rol van de man en die van de vrouw in *Jagten*. Om te beginnen, moeten we daarbij, net als veel aardige Denen, onze bezwaren tegen de gruwelijke schoonheid van de jacht even opzij zetten. Dan zouden we de beelden van deze film eenvoudig zo kunnen samenvatten : in *Jagten* jagen de mannen op herten, en de vrouwen op mannen. We zien Lucas een hert schieten, en hijzelf wordt het doelwit van een dubbele jacht door vrouwen. Nadja jaagt op hem, de man die ze begeert, Grethe en de vrouwen rondom haar jagen op Lucas de vermeende pedofiel.

In deze kleine gemeenschap opereren mannen en vrouwen ook vaak apart. Bij de mannen is dat homosociaal gedrag overduidelijk : eigen jacht, eigen sport, eigen feestjes. Ook de vrouwen zie je bij elkaar in de film, om eensgezind Lucas te veroordelen. De directrice laat zich steeds verder meeslepen. Ze zoekt medestanders, onder vrouwen en mannen, en wanner ze beseft dat ze te ver is gegaan, slaat ze op de vlucht. Maar haar vergaderingen en telefonades veroorzaken het sneeuwbaaleffect van een dorpsysterie. Agnes, de moeder, weigert ieder reëel onderzoek en doet alles om haar man Theo bij Lucas weg te houden. Deze snauwt haar uiteindelijk toe : 'En nou ga je opzij', en keert terug naar zijn vriend. Ook Lucas' nieuwe vriendin blijkt niet de toevlucht te zijn die hij nodig heeft. Dat geldt in nog sterkere mate voor zijn ex-vrouw Kristen, onzichtbaar maar zeer aanwezig, die haar ex minacht omdat hij geen carrière najaagt, en die hem ook zijn

zoon wil afnemen. Het enige vrouwelijke personage met wie we allemaal kunnen sympathiseren is Fanny, de hond, symbool van Lucas' verleden dat definitief voorbij is.

Bij de mannen liggen de zaken anders, genuanceerder. Alleen mannen nemen het voor Lucas op : zijn vriend uit de familie, Bruun, en diens gehele clan, zijn zoon Marcus en uiteindelijk ook zijn vriend Theo. Alleen bij mannen zien we de tranen die bij vrouwen niet tevoorschijn willen komen. Wat bedoelt Vintenberg hiermee? moeten we ons afvragen. In *Festen*, zijn vorige film, was dat niet het geval. Een andere vraag, waarmee ik eindig, betreft de raadselachtig jachtscène, de epiloog van de film. Ik heb wel een suggestie maar die bewaar ik graag tot de discussie straks.

Ik wens jullie de komende 111 minuten veel filmplezier toe met *Jagten*.